

Biserica „Sf. Eftimie” - Fundenii Doamnei – elemente arabe pe fundament ortodox

deConf. univ. dr. George V Grigore

În satul Fundeni din comuna Dobroești (jud. Ilfov), pe șoseaua Fundeni la numărul 138, se afla *Biserica Fundenii Doamnei*, care este o biserică ortodoxă cu hramul *Sf. Eftimie cel Mare*, pe care o găsim în capătul unei frumoase alei de trandafiri, căci intrarea stă ascunsă în umbra câtorva brazi măreți. Această biserică a fost ctitorită în anul 1699 de marele spătar Mihail Cantacuzino pe malul lacului Fundeni, în stilul specific brâncovenesc, cu influențe persane și decorație în stuc a fațadelor. Prima restaurare a bisericii s-a făcut în anul 1860, de către Maria Ghica Doamna, văduva domnitorului Grigore Dimitrie Ghica, de atunci căpătând și numele de *Fundenii Doamnei*. Monumentul respectă planul tradițional triconc, cu turlă pe naos și pronaosul încununat de un turn clopotniță. Se evidențiază pridvorul cu proporțiile zvelte și bogat decorat cu motive florale împletite, dar și arcadele sale trilobate, sprijinite pe coloane de piatră, decorate și ele cu vrejuri. Originalitatea ctitoriilor construite de boierii Cantacuzino la sfârșitul secolului al XVII-lea constă tocmai în multitudinea elementelor decorative vegetale și zoomorfe, o invazie a formelor vegetale, o decorație în stuc sau piatră ce suplinea lipsa varietății arhitecturale. Aceasta poate fi pusă și pe seama priorității și importanței regnului vegetal, ce este esențial pentru existența regnului animal și uman. Numai în caz de catastrofă climaterică ne putem da seama de valoare și importanța regnului vegetal, care se află la baza celorlalte

regnuri. Fațadele clădirii se remarcă și ele prin originalitate. Împărțite în trei registre inegale printr-un brâu în formă de frânghie răsucită (lumea sucita, a „sucilor”), fațadele sunt decorate cu motive ornamentale în stuc preluate din miniatura persană: palate, fântâni, păuni, piese de mobilier, vase de flori, lalele, floarea-soarelui, chiparoși, ramuri de lămâi, atelierul care a efectuat aceste lucrări contribuind, probabil și la decorarea interiorului palatului brâncovenesc de la Potlogi (jud. Dâmbovița), ce este aproape identic cu atât de cunoscutul Palat brâncovenesc de la Mogoșoaia, din Ilfov. În ceea ce privește interiorul bisericii, încăperea are aproape forma unui pătrat, acoperit cu o calotă sferică susținută prin pandantivi pe patru arce, având picturi cu îngeri în cele patru colțuri (care susțin cerurile „să nu cadă pe pământ”; pare legendă, dar se spune că odată atât de jos au coborât cerurile că oamenii au trebuit să meargă aplecați ca să poată să respire). Naosul este separat de pronaos prin trei arcuri în centru, rezemate pe coloane din piatră; în partea de sus a naosului găsim câte un cartuș din piatră (ca „mesaj” ce stă la baza existenței lumii noastre; la punctul de întâlnire a arcurilor mari, care susțin bolta - cerurile). Planul absidelor este semicircular în interior, cu cinci laturi în exterior, sculptat și poleit, cu influențe renesanțiste italiene, închipuind un înger cu aripile desfăcute, cu o carte în mâna dreaptă („ceea ce este scris, se va întâmpla”) și cu o trompetă în cea stângă („cine are urechi de auzit, va auzi”). Portalul este și el decorat cu vrejuri florale, care se răsucesc și se împletesc în cercuri, originalitatea ancadramentului ușii în acoladă datorându-se și sculpturii sale decorative. Doi îngeri cu trâmbiță sunt înfățișați pe antablamentul bine proporționat, încadrând vulturul bicefal (symbol al dublei lovituri cataclismice ce va lovi planeta), emblema Cantacuzinilor. De știut că pictura interioară a fost realizată de atelierul lui Pârvu Mutu (1657 - 1735), după modelul celei de la Mănăstirea Cotroceni, de inspirație barocă, tehnica fiind o combinație „a fresco” și „a secco”. De altfel, în

pridvor poate fi văzută o frumoasă compoziție a celebrului zugrav, înfățișând „Judecata de apoi”. Pictura murală are totuși o multitudine de lacune datorate timpului și intemperiilor, ce au cauzat exfolieri active ale stratului de culoare, pierzându-se astfel trăsăturile multor portrete, veșminte, detalii de arhitectură și peisaje. Biserica este monument istoric, cod LMI IF-II-m-A-15285. Lăcașul de cult este unic în țara noastră datorită construcției în stilul artei persane, dar și a remarcabilei decorații în stuc a fațadelor, de o frumusețe exotică, ce sporește valoarea monumentului!

Dacă doriți să vizitați această biserică puteți porni pe Șoseaua Fundeni, cea care leagă două cartiere aglomerate ale Bucureștiului nostru, respectiv Pantelimon și Colentina. Acesta este un drum relativ tânăr, apărut după 1980, atunci când s-a asanat ultima dată râul Colentina și lacul Fundeni, s-au format artificial lacurile Dobroești și Pantelimon, s-a mutat parte din vechea șosea Fundeni pe locul de azi și zona de la baza pantei până la podul peste calea ferată a fost trecută Sectorului Agricol Ilfov, cel devenit după 1990 județul Ilfov. Pe partea dreaptă a șoselei, când se vine dinspre Pantelimon, acolo unde se termină lacul, este un monument ridicat eroilor locali căzuți în timpul ultimului război. În spatele lui este „minunea” prezentată mai sus, monument istoric important, singura biserică ortodoxă de la noi pe pereții căreia se mai văd încă decorațiunile unui meșter persan. Satul Fundeni este destul de vechi, este atestat documentar prima dată în 1559 într-un hrisov al lui Mircea Ciobanul. În 1696 spătarul Mihail Cantacuzino devine proprietarul unor terenuri pe malurile lacului Fundeni și-și construiește aici case, dar și o biserică pentru folosința lui și a familiei sale, proprietăți care aparțin Cantacuzinilor până în prima parte a sec. XIX, când le cumpără domnitorul Dimitrie Ghica. Mihail Cantacuzino este fratele domnitorului Șerban Cantacuzino și unchiul lui Constantin Brâncoveanu, un personaj care, datorită luptelor politice din

acele timpuri, este nevoit să-și trăiască o parte din adolescență prin Padova, Veneția și Geneva, apoi prin Asia Mică, la Istanbul și Ierusalim, zone de unde și-a îmbogățit suficient cultura. Ajuns în funcții bune în Țara Românească, în timpul domnitorului Constantin Brâncoveanu, ridică numeroase conace și biserici cu arhitectură aparte, multe din ele existând și azi, amintesc aici doar din București, *Biserica Colțea*. Alături, în curtea spitalului Colțea se află statuia spătarului Mihai Cantacuzino, cea mai veche statuie încă pe soclu din București. Revenind la bisericuță, aceasta a aparținut familiei Cantacuzinilor până în sec. XIX., „Sf. Eftimie cel Mare” este hramul acesteia, iar acesta a fost un sfânt al bolnavilor și al femeilor dornice de copii, numele lui, Eftimie, în greacă se zice că înseamnă „voie bună”. Privind cu atenție pictura „Judecata de Apoi” a meșterului Pârvu Mutu de aici, vedem că acesta este una mai specială, pentru că, privită cu atenție, este o scena a turcilor condamnați să își primească pedeapsa divină pentru atrocitățile pe care le-au făcut. Pisania de deasupra ușii, săpată în piatră, este chiar cea originală de acum 317 ani. Trebuie să mai știm că pronaosul și naosul nu mai păstrează pictura lui Pârvu Mutu ci o alta, executată la jumătatea sec. XVIII de zugravi necunoscuți, dar care au lucrat în tehnica pictorului Mutu, aducând și motive italiene. De la Pârvu Mutu n-au rămas decât ornamentele florale. Peste această pictură, în 1860, văduva domnitorului Dimitrie Ghica, proprietara satului Fundeni, reface pictura unde era deteriorată, repară biserica și o face biserică sătească, astfel că oamenii o aminteau ca „Biserica Fundenii Doamnei”, așa cum se numește și azi. Se bănuiește că tot de atunci sunt și unele modificări arhitecturale, cea mai importantă fiind schimbarea tâmplii de piatră cu una de lemn. Spre deosebire de alte biserici ale perioadei Cantacuzinilor, aici este un tablou unicat, „Sf. Eftimie urcând scara virtuților”, aceasta este pe peretele de deasupra ușii și se vede doar la plecarea din biserică. Tabloul votiv a suferit și el modificări în timp, astăzi apar pictați

mai mulți ctitori decât indică pisania din pridvor, adică pe lângă Mihail Cantacuzino apare și domnul Constantin Mavrocordat, dar asta este mai puțin important. Exteriorul bisericii este cel care o face cu adevărat unicat în țara noastră. În primul rând turnul clopotniță este pe naos, iar urcarea se face printr-o scara interioară, cuprinsă în zidul gros al bisericii. Turnul era pictat în motive florale frumos colorate, iar geamurile înguste sunt încadrate în piatră sculptată cu motive italiene și cu heruvimi. Decorația fațadelor însă este singulară, se pare că nici o altă biserică nu a fost lucrată așa. Originală este stucatura care nu se folosea la lucrări exterioare, dar și motivele decorative ce sunt caracteristice artei persane a sec. XVII. Se bănuiește că spătarul a adus meșteri persani care au lucrat exteriorul. Tehnica era destul de migăloasă, meșterii trebuiau să deseneze tema pe tencuiala umedă și apoi să lucreze reliefurile din amestec de var și câlți. Se spune de specialiști că exactitatea și finețea celor 17 panouri ce redau păuni, lalele, vase cu flori, fântâni, floarea soarelui, chiparoși, ramuri de lămâi și palate nu putea fi realizată decât de un persan. Palatele sunt deosebite prin bogăția reprezentăției, au două, trei nivele și cupole de tip musulman, sunt încadrate de chiparoși, au geamuri bogate și lampioane la fiecare geam; inițial aceste decorații persane erau colorate în roșu, verde auriu și albastru cobalt. Istoricii spun că astfel de desene florale și zoomorfe, povestiri, fabule și eroi proveniți din Orient, apărute pe fațadele clădirilor și lăcașurilor de cult din Țara Românească, se vor înmulți în sec. XVIII, dar vor fi îmbinate cu modelele românești care le vor face mai puțin atrăgătoare. Să nu uităm faptul că în tiparnițele Țării Românești s-au tipărit multe cărți în limba arabă, dovedind realele legături pe care le-am avut în timp cu aceste popoare și civilizații, încă de pe vremea *Geților de Aur primordiali*. Aici au fost reînhumate osemintele domnitorului Șerban Cantacuzino și ale fraților săi Iordache și Matei în anul 1987, la trei ani de la deshumarea lor din biserică

Cotroceni, demolată într-o noapte din ordinul lui Ceaușescu și tot aici au fost aduse pe ascuns câteva obiecte și icoane de la acea biserică. Atunci acesta biserică era mult mai necunoscută, fiind într-o zonă mai puțin umblată. Ea este parte a patrimoniului național românesc, este un monument ce amintește de cultura bogată a multora dintre cei ce s-au perindat la cârma țării noastre și care au lăsat urme cu care ar trebui să ne mândrim și să le promovăm. Din păcate, deși este un remarcabil monument de arhitectură și de artă, unic prin decorul sau de fațadă, este aproape complet necunoscut, deși ar putea fi o remarcabilă destinație turistică și spirituală a Bucureștiului.

Surse:crestinortodox.ro; wikipedia.org; protoieriailfovsud.ro

Biserica Eftimie – Portalul de la intrare, cu Îngerul Păzitor - 1699

Biserica „Sf. Eftimie” - Fundenii Doamnei elemente arabe pe fundament ortodox- 1699

**Biserica „Sf. Eftimie” - Fundenii Doamnei elemente arabe pe
fundament ortodox- 1699**

Biserica „Sf. Eftimie” - Fundenii Doamnei - 1699

Biserica „*Sf. Eftimie*” - Fundeni Doamnei elemente arabe pe fundament ortodox- 1699

Biserica „Sf. Eftimie” - Fundeni Doamnei elemente arabe pe fundament ortodox- 1699

Biserica „Sf. Eftimie” - Fundeni Doamnei elemente arabe pe fundament ortodox- 1699

**Biserica „*Sf. Eftimie*” - Fundeni Doamnei elemente arabe pe
fundament ortodox- 1699**